

INKLYUZIV MAKTABLARNING OLIY TA'LIM BILAN HAMKORLIGINI TA'MINLASH

Do'stmurodova Mohinur, Buxoro Xalqaro Universiteti Pedagogika nazariyasi va tarixi
yo'nalishi 2- bosqich talabasi
mokhinurdostmurodova@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada maktab faoliyatida inklyuziv ta'limning o'rni yutuqlari, bugungi kunda amalga oshirilayotgan yutuqlar hamda oliy ta'lim muassasalari bilan bog'liqligi haqida fikrlar yuritiladi. Bugunning zamonaviy pedagoglarida inklyuziv muhit haqida tushunchalari qay darajada ekanligi, ilmiy salohiyati, pedagogik kompetentligi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar : integratsiya, aloqa, modernizatsiya, kadrlar tayyorlash, umumiy, maxsus, ijtimoiy integratsiya.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА ИНКЛЮЗИВНЫХ ШКОЛ С ВЫСШИМ ОБРАЗОВАНИЕМ

Дустмуродова Мохинур, Студентка 2-го курса направления "Теория и история
педагогики"
Бухарского Международного Университета
mokhinurdostmurodova@gmail.com

Аннотация: В этой статье обсуждаются достижения инклюзивного образования в школе, сегодня, что она связана с достижениями и показателями достижений и высших учебных заведений. Сегодня в современных преподавателях сегодня говорят концепции концепций о степени, научном потенциале, педагогической компетентности.

Ключевые слова: интеграция, общение, модернизация, обучение, общая, специальная, социальная интеграция.

ENSURING COOPERATION OF INCLUSIVE SCHOOLS WITH HIGHER EDUCATION

Mohinur Dustmurodova, 2nd-year student in the field of "Theory and History of Pedagogy"
Bukhara International University
mokhinurdostmurodova@gmail.com

Annotation: This article discusses the achievements of inclusive education in the school, today that it is related to the achievements and the rates of achievements and higher education institutions. Today, in the modern teachers of today speak the concept of concepts about the degree, scientific potential, pedagogical competence.

Keywords: Integration, communication, modernization, training, general, special, social integration.

Ta'lim tizimining rivojlanishi ijtimoiy hayotda insonlar ongida yangi va qulay bo'lgan hodisalarni keltirib chiqarmoqda, bunga misol qilib, ijtimoiy inklyuziyani konsepsiyasi keltirish mumkin. Hozirgi vaqtda alohida ta'limga muhtoj bolalarning ijtimoiy integratsiyalashuvi, ularning tengdoshlari bilan bir xil darajada bolalar bog'chalari va umumta'lim maktablarida ta'lim xizmatlaridan foydalanish dasturlarini qo'llab-quvvatlash rivojlanayotgan jamiyatning zamonaviy va yetuk ijtimoiy siyosatining ko'rsatkichidir. Shunga ko'ra ning barcha aspektlarida inklyuziv ta'limni uchratish mumkin bo'ladi va inklyuziya bu siyosat darajasida tan olindi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 50- moddasida "ta'lim tashkilotlarida alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim va tarbiya ta'minlanadi"⁵. Bundan tashqari "Ta'lim to'g'risidagi qonun"⁶ning 55-moddasida jismoniy, aqliy, sensor yoki ruhiy nuqsonga ega bo'lgan bolalarni ta'limga jalb qilish haqida fikr yuritiladi. Shu asosida "638-sonli Vazirlar mahkamasining qarori ishlab chiqildi. Unga ko'ra

⁵ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi <https://www.constitution.uz/u>

⁶ Ta'lim to'g'risidagi qonun.

alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchilarni ta'limga jalb qilish uchun, ularning tibbiy va ta'lim imkoniyatlarini yaxshilashga qaratilgan chora tadbirlar ishlab chiqilgan.

Inklyuziv ta'lim — alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarning xilma-xilligini hisobga olgan holda barcha ta'lim oluvchilar uchun ta'lim tashkilotlarida ta'lim olishga bo'lgan teng imkoniyatlarni ta'minlagan holda beriladigan ta'lim; Inklyuziv ta'lim barcha ta'lim tashkilotlarida imkoniyati cheklangan bolalarning bilim, ta'lim, tarbiya olishi bikan cheklanib qolmay, balki sog'lom bolalar ham o'z tengdoshlari qatorida qo'shib ular bilan hamfikir do'stona muhit yaratib hech qanday to'siqlarsiz kommunikatsiyaga kirishish, jamiyat o'rtasida ijtimoiy bag'rikenglikni ta'minlashdan iborat.

Inklyuziv ta'limning maqsadi — alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar uchun maktabda maxsus vosita va metodlarni qo'llash orqali maxsus pedagoglarni jalb etgan holda to'siqsiz moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish, ularning jamiyatga samarali moslashuvi hamda to'laqonli uyg'unlashuviga xizmat qiladigan sifatli umumiy o'rta ta'lim berishni ta'minlashdan iborat. Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning barcha imkoniyatlarini inobatga olish, sog'lom bolalar bilan aloqasini mustahkamlash ishlarini olib borish, imkoniyati cheklangan bolalar uchun moddiy texnik bazani yangilash, infrastrukturani yaratish, maxsus pedagoglarlar va defektologlarni jalb qilish asosiy maqsad qilib belgilangan.

Inklyuziv maktab- inklyuzif sinflar tashkil qilingan maktablar bo'lib ular bolalarni shaxsiy va umumiy huquqlarini himoyasiga oladi. Ta'lim oluvchilarni turlicha, sog'lom va imkoniyati cheklangan bola uchun imkoniyat yaratib beruvchi, ularning imkoniyatlarini to'laigicha ochib beruvchi dargoh hisoblanadi.

Umumta'lim maktablarda inklyuziya jarayoni bir qancha murakkabliklarga ega. Inklyuziv ta'limda ishlaydigan mutaxassislardan alohida sabr toqat va mashaqqatli mehnat talab qiladi, sababi har bir bola va uning nuqsoni individual bo'lib, umumiy berilgan darsliklar va o'quv metodik ishlar bu bolaga o'g'irlik qilishi va darslarni o'zlashtira olmasligi mumkin. Bundan tashqari, sog'lom bolalar bilan imkoniyati cheklangan bolalar o'rtasida jismoniy tafovudlar mavjudligi sababli, o'z tengdoshlari orasida tortinchoqlik, o'zidan uyalish yoki jamoa oldida masxara bo'lishdan qo'rqish kabi holatlar bo'lishi, yoki ba'zi oilalarda bunday bolalar avaylangani asrangani tufayli haddan tashqari erka, qaysar bo'lib qoladilar. Inklyuziv sinflarda sinf rahbari maktab jamoasi, fan o'qituvchilari, kasbiy mahorat ustalari birgalikda faoliyat olib borishlari kerak.

Inklyuziv sinflar tashkil etilgan umumta'lim maktablarda resurs o'qituvchi ya'ni defektolog faoliyat yuritib uning ish tajribasi hamda salohiyati bu bolalarning hayotga tez va oson moslashishlari uchun zamin bo'lib xizmat qiladi. Chunki maxsus pedagog nafaqat o'zi shunday bolalar bilan guruhli va individual dars mashg'ulotlari tashkil qiladi, balki sinf rahbari va fan o'qituvchilariga ham bolaning individual salohiyatiga qarab maslahat va ko'magini bera oladi, sinfdoshlari orasida iliq muhitni yarata oladi. Bundan tashqari sinfning moddiy texnik bazasini tashkillashtirishda, metodik yordam ishlari, qo'shimcha metodikalar bilan bolaning umumiy sog'ligiga ta'sir qilmagan holda dars jarayonlarida qatnashadi. Bolalar bilan qiziqarli o'yinlar tashkil qiladi va tibbiy sog'ligiga e'tibor qaratadi.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ta'limga katta e'tibor qaratilmoqda. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida bolalarga qulay muhit yaratish, ularga yetarli kitoblar hamda texnikalar bilan jihozlanishi, shart sharoitlar yaratish bilan birgalikda inklyuziv muhitni tashkil borasida ham ishlar amalga oshirilyapti. Raqamlarga qaraydigan bo'lsak, 2022-2023-o'quv yilida inklyuziv ta'lim joriy etilgan umumta'lim maktablari soni 195 taga yetib, ularda 504 nafar imkoniyati cheklangan bolalar inklyuziv ta'limga qamrab olindi. Tashkil etilgan inklyuziv sinflarda ta'lim olayotgan o'quvchilarga 2021-2022 o'quv yilida 51 nafar, 2022-2023 o'quv yilida esa 248 nafar pedagoglar birlashtirildi.

2023-2024 o'quv yilining 15-sentyabr holatiga kelib 208 ta tuman (shahar) larning 417 ta maktablarida inklyuziv sinflar tashkil etilib, unga ayni paytda 734 nafar o'quvchilar qamrab olingan

Inklyuziv ta'limni bosqichma-bosqich rivojlantirib borish maqsadida inklyuziv ta'lim

joriy etilgan maktablar soni 415 taga, ulardagi o'quvchilar soni 736 nafarga yetdi. Inklyuziv ta'lim jarayonida ishtirok etuvchi 1431 nafar pedagog xodimlarning malakasi oshirilib, sertifikat taqdim etildi. Bugungacha bu borada olib borilayotgan islohotlar va ularning natijalarini ko'rish quvonarli albatta, biroq, yechimini kutatgan muammolar ham bir qancha ekanligini aytish joizdir. Bunday masalalardan biri, oliy ta'lim muassasalari bilan umumta'lim maktablarining aloqasini ta'minlash, kadrlar malakasini oshirish, inklyuziv muhitni yaxshilovchi pedagoglarni jalb qilish va ularning intellektual salohiyatini oshirish kerak.

Oliy ta'lim tizimini inklyuziv ta'limda umumta'lim maktab bilan bog'liqligini ta'minlash uchun pedagoglarning inklyuziv kompetentligini oshirishga e'tibor qaratish kerak. Bo'lajak o'qituvchilar nafaqat o'z kasbini samarali olib boorish ko'nikmasining mohir ustasi, balki inklyuziv ta'lim jarayonida ta'lim berish funksiyasini bilish har bir bolalarning nuqsoni haqida tushunchaga ega bo'lish, sog'ligi bilan muammolarga duch kelganda kerakli yordamni zudlik bilan bera olish ko'nikmasiga ega bo'lishlari kerak. Bo'lajak o'qituvchilarda inklyuziv kompetensiyasini rivojlantirish uchun o'quv modullari tarkibiga kreativ texnologiyalarni singdirish maqadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilar bilan professor-o'qituvchilar orasida ijodiy hamkorlik, o'quv materiallarinibirgalikda tahlil qilish, ishchan dialogga kirishish muhim ahamiyatga ega. Chunki dialog jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning inklyuziv kompetensiyasilari namoyon bo'ladi. Oliy pedagogik ta'lim jarayoniga kognitiv yondashuvni tatbiq etish bo'lajak o'qituvchilarning ijodiyfikrlash usullarini o'zlashtirishlariga ko'maklashadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, mamlakatimizda inklyuziv ta'limni ta'lim oluvchilarning ijtimoiy ehtiyojlarini, va shaxsiy mafaatlaridan kelib chiqqan holda fan, texnika va ishlab chiqarishda qo'llash uchun maktablarning faoliyati beqiyosdir. O'quvchilarning imkoniyatlarini kengaytirish o'quvchilarda inklyuziv kompetentlikni shakllantirish, maktablarda inklyuziv sinflarning yaratilishi va maktab jamoasining bunga tayyor ekanligini bugunning va wrtaning yutuqlaridan biri. Inklyuziv maktablarda maxsus pedagoglarning roli va oliy ta'lim tizimida bo'lajak pedagoglarni inklyuziv kompetensiyalar va kognitiv fikrlar asosida o'qitish bugungi kunda inklyuziv muhitni rivojlantirishning muhim uchburchagidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi <https://www.constitution.uz/u>
2. 23.09.2020 yil "Ta'lim to'g'risidagi qonun." 20-56- moddalar <https://www.lex.uz//u>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4860-son qaror.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida qarori, 12.10.2021 yildagi 638-son
5. "INKLYUZIV TA'LIMDAN INKLYUZIV JAMIYAT SARI: STRATEGIYALAR, TAJRIBALAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR" MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI 2024-YIL 17-MAY 118-bet
6. икитина В.В. Роль наставничества в современном образовании / В.В. Никитина //Отечественная и зарубежная педагогика, 2013- С. 50-56